

การผ่อนชำระหนี้ของเจ้าหน้าที่ต่อหน่วยงานของรัฐ กรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อทางราชการหรือได้รับเงินเกินสิทธิ/ไม่มีสิทธิ

*นายวรวิทย์ แซ่หู่

**นางสาวชลธิชา นวลน้อย

ในการปฏิบัติงานให้กับทางราชการของเจ้าหน้าที่อาจเกิดกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องชำระหนี้ให้แก่ทางราชการได้หลายสาเหตุด้วยกัน เช่น เจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่รับเงินเกินสิทธิ เจ้าหน้าที่ผิดสัญญาการศึกษา ฯลฯ ซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายส่วนราชการในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายมีอำนาจที่จะเรียกให้เจ้าหน้าที่ในฐานะที่เป็นลูกหนี้ชดใช้เงินได้เต็มจำนวนที่จะต้องชำระและมีอำนาจที่ไม่รับชำระหนี้ได้หากลูกหนี้ชำระหนี้ให้แต่เพียงบางส่วน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 320 อย่างไรก็ดี จำนวนเงินที่เจ้าหน้าที่ต้องชดใช้แก่ทางราชการนั้นอาจมีจำนวนมาก เจ้าหน้าที่อาจไม่มีความสามารถที่จะชำระให้เสร็จสิ้นในคราวเดียวได้ โดยเฉพาะหนี้ที่เกิดจากการกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของราชการฟ้องเจ้าหน้าที่ให้เป็นจำเลยในคดีแพ่งและดำเนินการบังคับคดีหรือการใช้มาตรการบังคับทางปกครองกับเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณี แม้จะเกิดประโยชน์ต่อทางราชการที่จะมีโอกาสได้รับชำระหนี้แต่ในอีกด้านหนึ่ง หากเจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ได้ครั้งเดียวเต็มจำนวนแล้วทางราชการก็ยังคงดำเนินการฟ้องเจ้าหน้าที่เป็นคดีต่อศาลหรือดำเนินการใช้มาตรการบังคับทางปกครองแล้วก็ไม่ใช่ว่าช่องทางที่เกิดประโยชน์กับทางราชการสูงสุด เนื่องจากส่วนราชการจะต้องรับภาระหน้าที่ในการติดตามดำเนินคดีจนถึงที่สุดตลอดไปจนถึงขั้นตอนการบังคับคดี นอกจากนั้น การดำเนินการดังกล่าว ยังก่อให้เกิดความรู้สึกด้านลบกับเจ้าหน้าที่ต่อการปฏิบัติงานให้กับทางราชการด้วย ดังนั้น การเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่สามารถชดใช้เงินคืนให้กับทางราชการด้วยการผ่อนชำระหนี้ได้ จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่เจ้าหน้าที่และเกิดประโยชน์ต่อทางราชการมากกว่า โดยในบทความนี้จะได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการผ่อนชำระหนี้ของเจ้าหน้าที่ที่สำคัญที่มักจะเกิดขึ้นประจำในการปฏิบัติหน้าที่สองกรณี ได้แก่ กรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐและกรณีเจ้าหน้าที่หรือทายาทได้รับเงินเกินสิทธิหรือได้รับเงินไปโดยไม่มีสิทธิว่า ส่วนราชการจะมีอำนาจในการพิจารณาค่าขอผ่อนชำระหนี้จากเจ้าหน้าที่โดยอาศัยหลักเกณฑ์ใด

* นิตกร 5 กลุ่มตรวจสอบวินิจัยงานละเมิดและแพ่ง 2 สำนักความรับผิดชอบทางแพ่ง

** นิตกร 5 กลุ่มตรวจสอบวินิจัยงานละเมิดและแพ่ง 4 สำนักความรับผิดชอบทางแพ่ง

1. การผ่อนชำระหนี้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐ

เมื่อเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐและเป็นกรณีที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้หน่วยงานของรัฐแล้ว พระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 มีบทบัญญัติที่ให้ความเป็นธรรมแก่เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้ในมาตรา 13 ดังนี้

“ให้คณะกรรมการจัดให้มีระเบียบเพื่อให้เจ้าหน้าที่ซึ่งต้องรับผิดชอบตามมาตรา 8 และมาตรา 10 สามารถผ่อนชำระเงินที่จะต้องรับผิดชอบนั้นได้โดยค้ำเงินถึงรายได้ ฐานะ ครอบครัวและความรับผิดชอบ และพฤติการณ์แห่งกรณีประกอบด้วย”

นอกจากนั้น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้ไว้ดังนี้

ข้อ 25 ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบและขอผ่อนชำระค่าสินไหมทดแทนไม่ว่าจะเกิดขึ้นในขั้นตอนใดให้หน่วยงานของรัฐที่เสียหายกำหนดจำนวนเงินที่ขอผ่อนชำระนั้นตามความเหมาะสมโดยค้ำเงินถึงรายได้ ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพตามฐานานุรูปของเจ้าหน้าที่ ความรับผิดชอบที่บุคคลนั้นมีอยู่ตามกฎหมาย หรือศีลธรรมอันดีและพฤติการณ์แห่งกรณีประกอบด้วย

ในการให้ผ่อนชำระ ต้องจัดให้มีผู้ค้ำประกัน และในกรณีที่เห็นสมควรจะให้วางหลักประกันด้วยก็ได้

ข้อ 28 การประนีประนอมยอมความไม่ว่าจะเกิดขึ้นในขั้นตอนใด ต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังก่อน เว้นแต่กระทรวงการคลังจะประกาศกำหนดเป็นอย่างอื่น

สำหรับอำนาจในการพิจารณาให้ความเห็นชอบผ่อนชำระค่าสินไหมทดแทนตามข้อ 25 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 นั้น คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ให้ความเห็นไว้ว่าการให้ความเห็นชอบการผ่อนชำระหนี้เป็นการขยายระยะเวลาในการชำระหนี้ออกไป ซึ่งเป็นการประนีประนอมยอมความอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในข้อ 28 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ ซึ่งหน่วยงานของรัฐจะต้องขอความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังก่อน แต่หากกระทรวงการคลังเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะกำหนดเป็นอย่างอื่น กระทรวงการคลังก็สามารถกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการว่ากรณีใดบ้างที่หน่วยงานของรัฐสามารถกำหนดการผ่อนชำระค่าสินไหมทดแทนได้โดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง เพื่อให้ทุกหน่วยงานของรัฐถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกันได้

(คำวินิจฉัยคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 845/2542) ซึ่งต่อมากระทรวงการคลังได้กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้ของเจ้าหน้าที่ให้ส่วนราชการถือปฏิบัติแล้ว ตามประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง หลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้ของเจ้าหน้าที่ แจ้งตามหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค 0406.6/ว.115 ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2545 โดยมีสาระสำคัญของหลักเกณฑ์การผ่อนชำระหนี้ของเจ้าหน้าที่ ดังนี้

1.1 ขอบเขตการบังคับใช้

ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง หลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้ของเจ้าหน้าที่ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 119 ตอนพิเศษ 90 ง วันที่ 27 กันยายน 2545 ให้ใช้บังคับสำหรับคำเสนอขอผ่อนชำระหนี้ของหน่วยงานของรัฐที่ได้รับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2545 เป็นต้นไป และให้ใช้บังคับกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีฐานะเป็นกรมและราชการส่วนภูมิภาค แต่ไม่รวมถึงราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

1.2 ผู้มีสิทธิขอผ่อนชำระ

เจ้าหน้าที่ผู้ที่จะมีสิทธิขอผ่อนชำระหนี้ในกรณีนี้จะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดอันเป็นการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น และการกระทำละเมิดต้องมีไชกรณีที่เกิดจากการทุจริตของเจ้าหน้าที่

นอกจากนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ขอผ่อนชำระหนี้จะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในขณะยื่นขอผ่อนชำระชำระหนี้ด้วย ถ้าพ้นจากราชการไปแล้วไม่ว่าด้วยสาเหตุใด กรณีถือว่าเป็นบุคคลภายนอกไปแล้ว และไม่มีสิทธิขอผ่อนชำระหนี้ตามประกาศฉบับนี้ เนื่องจากตามประกาศได้กำหนดระยะเวลาการผ่อนชำระหนี้สิ้นสุดก่อนเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบพ้นจากราชการ แต่หากเจ้าหน้าที่ที่พ้นจากราชการไปแล้ว ต้องการขอผ่อนชำระหนี้จะต้องเสนอต่อหน่วยงานเจ้าสังกัดพิจารณาให้ความเห็นและทำความตกลงกับกระทรวงการคลังเป็นรายกรณีไป

อย่างไรก็ดี การผ่อนชำระค่าสินไหมทดแทนจะกระทำได้อีกต่อเมื่อ ทราบจำนวนค่าสินไหมทดแทนและทราบบุคคลผู้ที่จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นที่แน่นอนแล้ว กล่าวคือ การผ่อนชำระค่าสินไหมทดแทนจะกระทำได้อีกต่อเมื่อ หน่วยงานของรัฐที่เสียหายแจ้งคำสั่งตามความเห็นของกระทรวงการคลังให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดทราบแล้ว ตามข้อ 18 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 ดังนั้น การขอผ่อนชำระค่าสินไหมทดแทนไม่อาจกระทำได้อีกก่อนที่หน่วยงานของรัฐที่

เสียหายจะแจ้งคำสั่งตามความเห็นของกระทรวงการคลังให้เจ้าหน้าที่ผู้กระทำละเมิดทราบ (คำวินิจฉัยคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 618/2543)

1.3 วงเงินและระยะเวลาผ่อนชำระ

สำหรับวงเงินที่ผ่อนชำระนั้น ได้แก่ จำนวนเงินที่ต้องรับผิดชอบทั้งดอกเบี้ย ค่าฤชา ธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ในกรณีเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบผ่อนชำระเต็มจำนวนตามคำฟ้องในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลไม่ว่าจะอยู่ในศาลชั้นใด ให้เจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบชำระค่าใช้จ่ายในชั้นศาลทั้งหมดแทนส่วนราชการด้วย โดยที่ผู้ต้องรับผิดชอบผ่อนชำระเต็มจำนวนได้ภายในวงเงินและระยะเวลาดังนี้

(1) กรณีเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบผ่อนชำระให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา 1 ปี ให้ผ่อนชำระโดยไม่จำกัดวงเงินที่ผ่อนชำระ

(2) กรณีเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบผ่อนชำระในวงเงินไม่เกิน 500,000 บาท ให้หน่วยงานของรัฐอนุมัติให้ผ่อนชำระเป็นรายเดือน ในอัตราเดือนละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือน ภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 5 ปี

(3) กรณีเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบผ่อนชำระในวงเงินเกินกว่า 500,000 บาท ให้หน่วยงานของรัฐอนุมัติให้ผ่อนชำระเป็นรายเดือน ในอัตราเดือนละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือน ภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 10 ปี

กำหนดระยะเวลาการผ่อนชำระต้องสิ้นสุดก่อนเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบพ้นจากราชการทุกกรณี

1.4 ดอกเบี้ยผ่อนชำระ

การเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจะต้องเสียดอกเบี้ยให้กับส่วนราชการตามกฎหมายในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันครบกำหนดที่หน่วยงานของรัฐเรียกให้ชดใช้จนกว่าจะชำระเสร็จ ดังนั้น ระหว่างผ่อนชำระ เจ้าหน้าที่ที่ขอผ่อนก็จะต้องเสียดอกเบี้ยระหว่างผ่อนชำระด้วย อย่างไรก็ตาม หากเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ขอผ่อนชำระให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา 1 ปี ทางราชการผ่อนผันให้ผ่อนชำระได้โดยไม่คิดดอกเบี้ยระหว่างการผ่อนชำระ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4392/2541 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 มาตรา 12 ได้บัญญัติในกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่หน่วยงานของรัฐได้ใช้ให้แก่ผู้เสียหายตามมาตรา 8 หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากเจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐตามมาตรา 10 ประกอบกับ

มาตรา 8 โดยให้หน่วยงานของรัฐที่เสียหายมีอำนาจออกคำสั่งเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ยื่นชำระเงินดังกล่าวในเวลาที่กำหนด และมาตรา 13 บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีจัดให้มีระเบียบเพื่อให้เจ้าหน้าที่ซึ่งต้องรับผิดชอบตามมาตรา 8 และมาตรา 10 สามารถฟ้องชำระเงินที่จะต้องรับผิดชอบนั้นได้โดยคำนึงถึงรายได้ ฐานะ ครอบครัวและความรับผิดชอบ และพฤติการณ์แห่งกรณีประกอบด้วยเท่านั้น พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าวหาได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียดอกเบี้ยในกรณีที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐไม่ ดังนั้น จึงนำบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องนี้มาใช้บังคับแก่กรณีของโจทก์นี้ได้

1.5 ขั้นตอนการขอผ่อนชำระ

(1) เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบขอผ่อนชำระ ให้หน่วยงานของรัฐได้ตรวจสอบสถานภาพปัจจุบัน ณ วันเสนอขอผ่อนชำระเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่ายและทรัพย์สินทั้งของเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบและคู่สมรส โดยมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบหรือหน่วยงานเจ้าของข้อมูล แล้วแต่กรณี ประกอบการพิจารณา

(2) ให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาผ่อนผันและกำหนดจำนวนเงินที่ต้องผ่อนชำระเป็นรายเดือนตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงรายได้ ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพตามฐานะารูป ความรับผิดชอบที่เจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบนั้นมียู่ตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีและพฤติการณ์แห่งกรณีประกอบด้วย โดยวงเงินผ่อนชำระให้เป็นไปตามเงื่อนไขตามประกาศฉบับนี้

(3) ให้เจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบจัดหาบุคคล นิติบุคคลหรือทรัพย์สินค้ำประกันการผ่อนชำระด้วย

(4) เมื่อหัวหน้าหน่วยงานของรัฐหรือกระทรวงการคลัง (ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ได้และขอทำความตกลงกับกระทรวงการคลังให้ผ่อนชำระเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย) อนุมัติให้ผ่อนชำระแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบหนังสือรับสภาพหนี้ สัญญาผ่อนชำระและสัญญาค้ำประกัน ตามแบบที่กระทรวงการคลังกำหนดแล้วจัดส่งสำเนาให้กระทรวงการคลัง 1 ชุด

(5) เมื่อหน่วยงานของรัฐได้รับชำระเงินและนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินหรือนำส่งเข้าบัญชีอื่นตามหลักการบัญชีแล้ว ให้แจ้งเลขที่ใบนำส่ง เลขที่คลังรับ วัน เดือน ปี และจำนวนเงินให้กรมบัญชีกลางทราบโดยตรง หากเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบผิดนัดเดือนใดเดือนหนึ่งหรือปิดพลั่วหรือประวิงเวลาชำระหนี้ ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

(6) หากเจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบจากราชการระหว่างการผ่อนชำระให้ถือว่าข้อตกลงเรื่องการผ่อนชำระเป็นอันยุติ และให้หน่วยงานของรัฐเรียกให้เจ้าหน้าที่ผู้ต้องรับผิดชอบใช้เงินที่ค้างชำระอยู่ทั้งหมดทันที

2. การผ่อนชำระหนี้กรณีได้รับเงินเกินสิทธิหรือได้รับเงินไปโดยไม่มีสิทธิ

นอกจากกรณีเจ้าหน้าที่กระทำละเมิดต่อหน่วยงานของรัฐแล้ว อาจมีกรณีที่เจ้าหน้าที่รับเงินไปเกินสิทธิได้ โดยเงินที่รับจากทางราชการไปอาจเป็น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเช่าบ้าน เงินบำเหน็จบำนาญ ฯลฯ ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้เบิกจ่ายอาจได้ข้อมูลการเบิกจ่ายไม่ถูกต้องหรือคำนวณจำนวนเงินคลาดเคลื่อนทำให้จ่ายเงินเกินจำนวนตามที่มีสิทธิได้ ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้ที่ได้รับเงินเกินสิทธิหรือไม่มีสิทธิ สามารถขอผ่อนชำระเงินที่ได้รับเกินเกินแก่ทางราชการได้ โดยกระทรวงการคลังได้กำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้ กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือทายาทได้รับเงินเกินสิทธิหรือได้รับเงินไปโดยไม่มีสิทธิตามประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง หลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือทายาทได้รับเงินเกินสิทธิหรือได้รับเงินไปโดยไม่มีสิทธิ ลงวันที่ 12 กันยายน 2546 อ้างตามหนังสือกรมบัญชีกลาง ที่ กค 0406.3/ว 332 ลงวันที่ 3 พฤศจิกายน 2546 โดยมีสาระสำคัญของหลักเกณฑ์การผ่อนชำระหนี้ ดังนี้

2.1 ขอบเขตการบังคับใช้

ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง หลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้ กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือทายาทได้รับเงินเกินสิทธิหรือได้รับเงินไปโดยไม่มีสิทธิ ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 120 ตอนพิเศษ 113 ง วันที่ 30 กันยายน 2546 ให้ใช้บังคับสำหรับคำเสนอขอผ่อนชำระที่หน่วยงานของรัฐได้รับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 เป็นต้นไป และให้ใช้บังคับกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีฐานะเป็นกรมและราชการส่วนภูมิภาค แต่ไม่รวมถึงราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

2.2 ผู้มีสิทธิขอผ่อนชำระ

ผู้มีสิทธิขอผ่อนชำระได้แก่ เจ้าหน้าที่หรือทายาทผู้ได้รับเงินเกินสิทธิหรือได้รับเงินไปโดยไม่มีสิทธิหรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง และต้องเป็นกรณีดังต่อไปนี้

- มิใช่กรณีที่เกิดจากการกระทำโดยไม่สุจริตของผู้เสนอขอผ่อนชำระ
- เป็นกรณีที่ขอผ่อนชำระเต็มจำนวนที่ต้องขอใช้คืน
- มิใช่การขอผ่อนชำระในชั้นศาล

2.3 วงเงินและระยะเวลาผ่อนชำระ

สำหรับวงเงินที่ผ่อนชำระนั้น ได้แก่ จำนวนเงินทั้งหมดที่ได้รับไปเกินสิทธิ หรือโดยไม่มีสิทธิ โดยที่ผู้เสนอขอผ่อนชำระต้องจ่ายเงินงวดแรกในอัตราร้อยละ 20 ของวงเงินที่ได้รับเกินสิทธิหรือโดยไม่มีสิทธิในโอกาสแรกก่อน ส่วนที่เหลือให้ผ่อนชำระเป็นรายเดือนภายในวงเงินและระยะเวลาดังนี้

(1) กรณีวงเงินผ่อนชำระไม่เกิน 50,000 บาท ให้ผ่อนชำระในอัตราเดือนละ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือนหรือรายได้ ภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 1 ปี

(2) กรณีวงเงินผ่อนชำระเกินกว่า 50,000 บาท แต่ไม่เกิน 500,000 บาท ให้ผ่อนชำระในอัตราเดือนละ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือนหรือรายได้ ภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 5 ปี

(3) กรณีวงเงินผ่อนชำระเกินกว่า 500,000 บาท ให้ผ่อนชำระในอัตราเดือนละ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือนหรือรายได้ ภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 10 ปี

2.4 ดอกเบี้ยผ่อนชำระ

ให้หน่วยงานของรัฐคิดดอกเบี้ยในระหว่างผ่อนชำระในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี นับแต่วันถัดจากวันครบกำหนดที่หน่วยงานของรัฐเรียกให้คืนเงินจนกว่าจะชำระเสร็จ ยกเว้น กรณีขอผ่อนชำระให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา 6 เดือน ทางราชการผ่อนผันให้ผ่อนชำระได้ โดยไม่คิดดอกเบี้ยระหว่างการผ่อนชำระ หากได้มีการคิดดอกเบี้ยระหว่างการผ่อนชำระไปแล้ว ให้หน่วยงานของรัฐคำนวณดอกเบี้ยคืนให้โดยหักจากเงินต้นที่ต้องชำระในงวดสุดท้าย

2.5 ขั้นตอนการขอผ่อนชำระ

(1) เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือทายาทผู้ได้รับเงินเกินสิทธิหรือโดยไม่มีสิทธิ เสนอขอผ่อนชำระ ให้หน่วยงานของรัฐได้ตรวจสอบสถานภาพปัจจุบัน ณ วันเสนอขอผ่อนชำระ เกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่ายและทรัพย์สินของผู้เสนอขอผ่อนชำระและคู่สมรส โดยมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรจากบุคคลดังกล่าวหรือหน่วยงานเจ้าของข้อมูล แล้วแต่กรณี ประกอบการพิจารณา

(2) ให้หน่วยงานของรัฐพิจารณาผ่อนผันและกำหนดจำนวนเงินที่ต้องผ่อนชำระให้เป็นไปตามเงื่อนไขตามประกาศฉบับนี้

(3) ให้ผู้ขอผ่อนชำระจัดหาบุคคล นิติบุคคลหรือทรัพย์สินค้ำประกันการผ่อนชำระด้วย

(4) เมื่อหัวหน้าหน่วยงานของรัฐหรือกระทรวงการคลัง (ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ได้และขอทำความตกลงกับกระทรวงการคลังให้ผ่อนชำระ
วารสารกรมบัญชีกลาง

เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย) อนุมัติให้ผ่อนชำระแล้ว ให้ผู้ขอผ่อนชำระทำหนังสือรับสภาพหนี้ สัญญาผ่อนชำระและสัญญาค้ำประกันตามแบบที่กระทรวงการคลังกำหนด แล้วจัดส่งสำเนา ให้กระทรวงการคลัง 1 ชุด

(5) เมื่อหน่วยงานของรัฐได้รับชำระเงินและนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดินหรือนำส่งเข้าบัญชีอื่นตามหลักการบัญชีแล้ว ให้แจ้งเลขที่ใบนำส่ง เลขที่คลังรับ วัน เดือน ปี และจำนวนเงินให้กรมบัญชีกลางทราบโดยตรง หากผู้ขอผ่อนชำระผิดนัดเดือนใดเดือนหนึ่งหรือปิดพลั่วหรือประวิงเวลาชำระหนี้ ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

(6) หากเจ้าหน้าที่พ้นจากราชการระหว่างการผ่อนชำระ ให้ถือว่าข้อตกลงเรื่องการผ่อนชำระเป็นอันยุติ และให้หน่วยงานของรัฐเรียกให้ชดใช้เงินที่ค้างชำระอยู่ทั้งหมดทันที

สรุป

เมื่อกระทรวงการคลังได้ออกประกาศกระทรวงการคลังกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับการผ่อนชำระหนี้ในเรื่องดังกล่าวไว้แล้ว จึงเป็นอำนาจของหน่วยงานของรัฐ ต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ที่จะสามารถใช้ดุลพินิจพิจารณาอนุมัติการผ่อนชำระหนี้ในเรื่องนั้น ๆ ได้เอง ทั้งนี้ภายใต้ประกาศกระทรวงการคลังที่ได้ให้อำนาจแก่ส่วนราชการไว้ โดยไม่ต้องขอความเห็นชอบจากกระทรวงการคลังเหมือนในอดีตอีก แต่ในกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ข้างต้นได้ หน่วยงานของรัฐเจ้าสังกัดมีหน้าที่ในการพิจารณาให้ความเห็นเบื้องต้นว่าเห็นควรอนุมัติให้ผ่อนชำระหนี้หรือไม่และขอทำความเข้าใจกับกระทรวงการคลังเป็นรายกรณีต่อไป ซึ่งในการพิจารณาของกระทรวงการคลังจะพิจารณาไปโดยคำนึงถึงเหตุผลและความจำเป็นของเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงการคลังประกาศประกอบกับประโยชน์ของทางราชการที่จะได้รับการชำระหนี้ควบคู่กันไป ซึ่งโดยทั่วไปหากกระทรวงการคลังพิจารณาแล้วว่าการขอผ่อนชำระหนี้ของเจ้าหน้าที่ไม่มีลักษณะเป็นการประวิงเวลาการชำระหนี้ วงเงินที่ขอผ่อนชำระไม่ต่ำเกินสมควร และระยะเวลาผ่อนไม่ใช้เวลานานเกินสมควร กระทรวงการคลังก็อาจพิจารณาอนุมัติการผ่อนชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ย่อยกเว้นได้

หลักเกณฑ์การผ่อนชำระหนี้

กรณีชำระทำละเมิด

เงื่อนไข

- ผ่อนชำระภายใน 1 ปี โดยไม่จำกัดวงเงิน
- วงเงินผ่อนชำระไม่เกิน 5 แสนบาท ให้ผ่อนอัตราเดือนละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือน ไม่เกิน 5 ปี
- วงเงินผ่อนชำระเกิน 5 แสนบาท ให้ผ่อนอัตราเดือนละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือน ไม่เกิน 10 ปี

กรณีรับเงินเกินสิทธิหรือโดยไม่มีสิทธิ

เงื่อนไข

1. จ่ายงวดแรกอัตราร้อยละ 20 ของวงเงินที่ได้รับเกินสิทธิหรือโดยไม่มีสิทธิในโอกาสแรกก่อน
2. ส่วนที่เหลือให้ผ่อนเป็นรายเดือนดังนี้
 - วงเงินไม่เกิน 5 หมื่นบาท ให้ผ่อนอัตราเดือนละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือน ไม่เกิน 1 ปี
 - วงเงินผ่อนชำระเกิน 5 หมื่นบาท แต่ไม่เกิน 5 แสนบาท ให้ผ่อนอัตราเดือนละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือน ไม่เกิน 5 ปี
 - วงเงินผ่อนชำระเกิน 5 แสนบาท ให้ผ่อนอัตราเดือนละไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของเงินเดือน ไม่เกิน 10 ปี